

Marina Marasović-Alujević

Siniša Vuković

Odsjek za talijanski jezik i književnost
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu

UDK 81'373.21(497.13 Split)(091)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 15.05.2007

ZABORAVLJENI TOPONIMI U POVIJESNOJ JEZGRI SPLITA

Sažetak

Rad je tema završena znanstvenim projektom na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Obrađuju se pretežito zaboravljeni toponimi koji su ostali zabilježeni u povijesnim vrelima, a neki od njih sačuvali su se danas u imenima ulica.

Ripa Maris, dio uvale splitske luke zapadno od zida Dioklecijanove palače, nazvan po položaju uz more;

Fenestris, prostor u jugoistočnom dijelu Palače, nazvan po prozorskim otvorima;

Sdoria, srednjovjekovni naziv, nastao prema konsistorijalnoj dvorani splitske Nadbiskupije; Pistura, prostor zapadno od Palače, nazvan po sporednim gradskim vratima;

Obrov, prostor zapadno od srednjovjekovnih splitskih zidina, nazvan po obrambenom rovu;

Šperun, zapadni polubastion splitskih bedema, nastao od talijanske riječi sperone (kljun).

Autori su koristili povijesna vrela i kritičkim razmatranjem dosadašnjih tumačenja došli do nekih novih zaključaka o obrađenim toponimima. Pet toponima romanskog su porijekla, a jedan hrvatskoga.

Ključne riječi: *povijesna jezgra, Split, toponimi.*

Uvod

Toponimija Splita odavno je privukla interes istraživača zbog bogatstva i jezične raznovrsnosti imena mjesta, koja su nastajala tijekom višetisućljetnog života na prostoru središnjega dalmatinskoga grada i njegovog prirodnog poluotoka.

Napisane su mnoge studije i rasprave o pojedinim toponimima na području splitskog poluotoka (Petrić, 1984 i 1985), ali još uvijek nije objavljena cjelovita građa

o toponimiji Splita, kakvu imaju neka druga područja, primjerice Splitu najbliži otok Brač, temeljito proučen i obrađen u radovima uglednoga hrvatskog jezikoslovca Petra Šimunovića (Šimunović, 1972 i 2004).

Stoga je i pokrenut znanstveni projekt s potporom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH, kojemu je svrha obraditi toponimijsku građu na prostoru splitskog poluotoka.¹ U tom se projektu žele istražiti svi nazivi mjesta, među kojima smo za ovu prigodu odabrali nekolicinu toponima iz povijesne jezgre grada, koji su zanimljivi ponajprije s jezičnog stanovišta. Rijetki među njima ostavili su do danas traga u nazivlju pojedinih područja ili ulica u staroj splitskoj jezgri; većina ih je poznata samo u povijesnim vrelima pa se i na ovaj način oni otimaju zaboravu. Jedino se ime *Šperun* koristi u svakodnevnoj komunikaciji Splitskana, dok su ostala imena slabo poznata, ili gotovo nepoznata, današnjim stanovnicima najvećega dalmatinskog grada.

U toponomastičkoj literaturi za toponim koji je dijelom naseljenog mjesta (grada ili sela) rabi se izraz – *odonim* (grč. *odós* – staza, put, Skračić, 1998:17). Pod tim terminom, dakle, podrazumijevaju se pojedini kvartovi u gradovima ili selima. Ukoliko je više odonima stolpljeno u jedan zajednički, veći, tada govorimo o *hiperodonimu*, a njegov antonimijski parnjak jest *hipodonim* i tim izrazom podrazumijeva se svaki pojedinačni (u ovom slučaju gradski) objekt koji ima svoje vlastito ime (Vuković, 2007).

Šest odonima koje smo proučili za ovu prigodu nalaze se na području povijesne jezgre grada, omeđene bastionima iz XVII. stoljeća. To su: 1. *Ripa Maris*,² 2. *Fenestris*, 3. *Sdoria*, 4. *Pisture*, 5. *Obrov* i 6. *Šperun*.

Ripa Maris

Među tim nazivima – koji su danas gotovo sasvim zaboravljeni, a otkrivaju ih samo povijesna vrela – spada i „*ripa maris*” kao oznaka mjesta za ranosrednjovjekovnu crkvu Svetog Mihovila, koja je bila sagrađena uz zapadni zid Dioklecijanove palače nedaleko od jugozapadne kule, a porušena je početkom XX. stoljeća. Značenje te crkve među ostalim dokazuje i poznati Hrvojev Misal, najvažniji iluminirani glagoljski kodeks u hrvatskoj književnosti i minijaturnom slikarstvu,³ koji je bio izrađen u vremenu od 1403. do 1404. godine.

1 Projekt pod naslovom „Romanizmi u onomastici grada Splita”, voditeljica Marina Marasović-Alujević, br. 24424408200807, prihvaćen od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

2 Prihvaćajući stav onomastičara Ante Jurića i Vladimira Skračića kako je svaki dio višečlanog toponima onim, a ne apelativ, mi ćemo se u ovom radu koristiti ortografskim načelima u kojima se svaka riječ složenog toponima (osim veznika i prijedloga) piše velikim slovom (Jurić i Skračić, 2006:121).

3 *Hrvojev Misal* čuva se u carigradskom Topkapı muzeju, temeljito je proučen već krajem XIX. stoljeća (Jagić, Thalloy i Wickhoff, 1891).

Crkva se u mnogim vrelima spominje s oznakom „na obali”, kako bi se razlikovala od druge crkve istog naslovnika koja se nalazila na južnim obroncima Marjana.⁴ Oznaka se javlja u različitim latinskim varijantama sa značenjem morske obale: *in ripa maris*⁵, *ad litus maris*⁶, ili *de mari*⁷.

Već i po samoj oznaci moglo se zaključiti da je Crkva bila sagrađena uz samu morsku obalu, a prekopavanjem tog područja 1979. godine uz zidove i unutar Crkve pronađeno je pješčano tlo, toliko znakovito za splitske morske uvale. Zato se pretpostavlja da se na tom položaju nalazila najsjevernija uvalica (draga) splitske luke, koja se s razvitkom grada u srednjem i novom vijeku postupno zasipala. Poslije zasipanja, na tom se položaju oblikovao Voćni trg pa povijesna vrela iz XVII. stoljeća spominju Crkvu svetog Mihovila s oznakom *de platea olitoria*⁸ i *in platea herbarum*.⁹

Uz restaurirane ostatke Crkve iz dvije različite faze izgradnje (VII. – VIII. i IX. – XI. stoljeća, Marasović i Zekan, 1982:111-126), jedini toponimski trag spomenute crkve ostao je u nazivu malog trga, danas poznatog pod imenom *Mihovilova širina*.

Toponimske oznake u ovom slučaju otkrivaju konfiguraciju najstarijeg poznatog oblika splitske luke u prvoj fazi te ukazuju na funkciju prostora tržnice u drugoj fazi koja je na tom istom prostoru bila zadržana sve do druge polovice XX. stoljeća.

Fenestris

Sasvim je nestao i naziv za dio Splita, smješten u jugoistočnom krilu Dioklecijanove palače, koji se – kao oznaka srednjovjekovnih crkava koje su se nalazile na tom prostoru – u srednjovjekovnim povijesnim vrelima spominje pod imenom *Fenestris* (Petrić, 1989:428, CD V, 103, CD VI 677).

To je ime do sada vrlo različito tumačeno. Grga Novak pogrešno je zaključio kako se podatak o Crkvi svetog Andrije „de fenestris” odnosi na jednu drugu bogomolju istog naslovnika (inače poznatu kao „basilica picta”), koja je vremenom dobila novi pridjevak i nalazila se na Solinskoj cesti, na istočnim prilazima u grad (Novak, 1957-524). Proučavajući detaljnije jugoistočnu četvrt Dioklecijanove palače, Jerko Marasović i suradnici iz Mediteranskog centra za graditeljsko naslijeđe

4 Ime marjanske Crkve svetog Mihovila javlja se s oznakom „de Castiglione”. Nalazila se na brežuljku *Bambina Glavica* smještenom na predjelu *Kašjuni* na *Mejama* (Rismondo, 1977). Još jedna crkvice, Sveti Mihovil, nalazila se na samom rtu Marjana (Marasović i suradnici, 1996; Buškariol, 1988).

5 Cuthes, *De gestis civium Spalatinorum*, u J. Lucius, *De regno Dalmatiae et Croatiae*, Amsterdam, 1666:385.

6 F. Rački, *Documenta*, Zagreb, 1877:141-143.

7 T. Smičiklas, *Codex Diplomaticus*, IV, Zagreb, 1906:22.

8 *Visitatio generalis prima ecclesiae et diocesis Spalatensis archiepiscopo Marc’Antun de Dominis 1604.*, Nadbiskupski arhiv Split, S.15, 9r i 9 v, 37 v i 38r.

9 *Visitatio prima generalis archiepiscopo S. Cosmi 1682.*, Nadbiskupski arhiv Split, S. 47, 22v i 23r.

ubicirali su Crkvu svetog Andrije „de Fenestris” u jednoj od prostorija jugoistočno od Vestibula, koja se prostorija izvorno nalazila u sklopu odaja Dioklecijanove počasne straže (Marasović i suradnici, 2000:8). Crkva je podrobno istražena i restaurirana u projektu što ga je vodio Konzervatorski Odjel u Splitu, a voditelj istraživanja, Radoslav Bužančić, datirao je Crkvu u doba nadbiskupa Ivana Ravenjanina (Bužančić, 2003).

Istraživači Splita koji su se u novije doba bavili problemom odonima *Fenestris*, nemaju jedinstven stav u pogledu ubicacije tog područja. Dok su Arsen Duplančić (Duplančić, 1955) i Perislav Petrić (Petrić, 1995:320) taj naziv vezali uz prozorske otvore na portikatu uz južno pročelje Palače, Bužančić zastupa drugačiju pretpostavku. Po njemu je ime *Fenestris* motivirano svjetlosnim otvorima te smatra kako je ime određeno položajem toponima u antičkom svjetliku uz koji se nalazila Crkva svetog Andrije (Bužančić, 2003).

Čini nam se da bi porijeklo naziva *Fenestris* ipak trebalo vezivati uz veliki prozorski niz na samom južnom zidu Dioklecijanove palače, što je i osnovno arhitektonsko obilježje pročelja carske rezidencije. Točno je da je Crkva svetog Andrije nešto udaljena od pročelja Palače, ali druga crkva, koja se u vrelima spominje s istom oznakom, Sveta Anastazija, nalazi se na samom pročelju i nije vezana uz svjetlik, nego uz portikat Palače. Od ranosrednjovjekovne crkve sačuvan je donji dio zvonika, a iz romaničke faze građevine sačuvano je sjeverno pročelje (J. Marasović i suradnici, 2000).

Stoga nam se sasvim uvjerljivijim čini odonim *Fenestris* smatrati srednjovjekovnim imenom za južno pročelje Dioklecijanove palače, kao i za cijelu zonu izgrađenog dijela grada iza pročelja, uključujući i Crkvu svetog Andrije.

Ime odonima *Fenestris* nastalo je iz ablativnog oblika imenice *fenestrae* (prozori) s prijedlozima „de” ili „in”.

Sdoria

Na istom ovom gradskom području – o kojem smo dosad pisali – srednjovjekovna vrela spominju i toponim *Sdorium*. Naziv se spominje 1343. godine i označuje položaj Crkve svete Marije *iuxta Sdoriu*. (Krekich, 1927:159). U XIV. stoljeću postoje podaci i o Crkvi svetog Nikole, koja također nosi isto obilježje (Sv. Nikola de Sdoria, Novak, 1957:524). U reambulaciji nadbiskupskih dobara iz 1397. godine (Katić, 1956:135-177) pobliže se objašnjava taj položaj: „I najprije, u istom gradu Splitu nalazi se dvor njegove nadbiskupije sa svim palačama, kućama, kulom i kućom sa svodom, odnosno dvoranom Arhiđakonata i sinagogom zvanom Sdorium, s kapelama i dvoranom koja se dotiče sinagoge...”¹⁰ Proučavajući taj toponim i

10 Prema Farlatiju (D. Farlati, *Illyricum Sacrum*, III, Venecija, 1765:343) izvorni latinski tekst i hrvatski

problem sinagoge u Splitu Vladimir Rismondo ustvrdio je da „izrazu sinagoga u splitskim srednjovjekovnim dokumentima teško možemo dati današnje značenje”. (Rismondo, 1977:61). S pravom je upozorio da ta riječ u grčkom jeziku znači sabiranje ili sakupljanje pa jer došao do zaključka kako su *sinagoga* i *sdorium* u stvari sinonimi te je protumačio ovaj posljednji naziv kao izvedenicu iz imenice *consistorium*. Izraz se javlja u kasnolatinском kod Tertulliana i Amijana Marcellina (Battisti, Alessio, 1969) pa je kao takav prešao u srednjovjekovni latinski, u kojem je zadržan samo drugi dio riječi (*consistorium*>*storium*>*sdorium*).

Istraživanjem povijesnog razvitka toga prostora u radovima Perislava Petrića (Petrić, 1995:320) te arhitektonsko-prostornog razvitka, koje je poduzeo Mediteranski centar za graditeljsko naslijeđe (Marasović i suradnici, 2000:190), podaci iz povijesnih vrela dobili su i prostorno tumačenje. Konsistorijalna dvorana za sastanke biskupskog vijeća bila je smještena u središnjem prostoru nekadašnje Dioklecijanove blagovaonice (triklinija), monumentalnom zdanju veličine Vestibula, koje je imalo i njemu vrlo sličan oblik. Radoslav Bužančić ponudio je i prijedlog izvornog izgleda dvorane sa susjednim kapelama, koje je Sever Veliki već u ranom Srednjem vijeku bio ustupio za potrebe nadbiskupske palače (Bužančić, 2003:198). Kada su na tom prostoru, ili u manjim okolnim dvoranama sklopa triklinija, nastale srednjovjekovne crkve (Svete Marije i Svetog Nikole), dobile su oznaku mjesta (de Sdorium, de Sdoria) pa je *eo ipso* – barem u dokumentima – sačuvana uspomena na jedan stari toponim srednjovjekovnoga Splita.

Pistura

Nije sasvim zaboravljen toponim *Pistura*, koji označava ime predjela grada što se nalazi zapadno od sjeverozapadne kule Dioklecijanove palače. U srednjovjekovnim povijesnim vrelima spominje se na više mjesta, počevši od 1222. godine kad se navodi kao oznaka ženskog benediktinskog samostana („in Postures”).¹¹ Glasoviti samostanski sklop, od kojeg su danas ostale samo ruševine Crkve svete Eufemije i Zvonik svetog Arnira, nalazio se neposredno uz sjeverni zid Dioklecijanove palače između Sjevernih vrata i sjeverozapadne kule. Taj najraniji naziv poslužio je Novaku za objašnjenje postanka rečenog odonima, koji je tumačio složenim imenom sastavljenim od prijedloga *post* (poslije, iza) i imenice *turris* (kula) (Novak, 1957:526). Naziv bi, dakle, označavao prostor koji se nalazi „iza kule”, a zahvaćao bi šire područje od sjeverozapadne kule Dioklecijanove palače pa sve do zapadnog ruba srednjovjekovnog predgrađa Splita, južno od današnje Ulice kralja Tomislava.

U srednjovjekovnom Statutu grada spominju se s istom oznakom i gradska vrata (*vrata Pisture*), kao i jedan gradski trg (*Pistorium*) (Novak, 1949:105-110).

prijevod objavljen je u Marasovic J. i suradnici., 2000:1888.

¹¹ CD III, 221.

Kasniji nazivi za isti predio grada (ili oznake gradskog ulaza i pojedinih crkava koje su se tamo nalazile), pokazuju postupno preoblikovanje tog istog toponima. Godine 1234. spominje se zemlja Crkve svetog Ivana „de Posturio”,¹² a 1359. godine javlja se daljnja deformacija izvornog toponima u nazivu gradskih vrata („porta pisturiae”). Upravo je taj oblik toponima, do kojeg je došlo prijelazom vokala *o* u *i*, naveo Skoka na pogrešan zaključak, jer je on smatrao kako sam naziv dolazi od latinske riječi *pistorium* (sa značenjem „pekarnica”). Druga Skokova pogreška ogleda se i u pogrešnoj ubikaciji toga gradskog mikrotoponima smještenog unutar većeg toponima *Lovret*, jer se isti nalazi više stotina metara sjevernije od stvarnog položaja *Pistura* (Skok, 1952:29).

Novakovo etimološko objašnjenje bilo bi uvjerljivo, kada ne bismo znali da je toponim sličnog oblika znakovit i za neke druge hrvatske dalmatinske gradove, kao i za srednjovjekovne europske gradove uopće. U Zadru su jedna od jugozapadnih gradskih vrata imala naziv *Pusterla*, a dvije ranosrednjovjekovne crkve koje su se nalazile uz ta vrata nosile su istu oznaku: Sveta Marija „de Pusterla” (Stomorica) i Sveti Ivan „de Pusterla” (kasnije Sveta Nedjeljica; Petricioli, 1976:113, 279,285).

Na sličan se način oblikovao i toponim *Pustijerna*, kojim se i danas naziva predio Dubrovnika na samom jugoistoku gradskog poluotoka (Peković, 1998:64-83). Dugogodišnji istraživač dubrovačkih starina, Lukša Beritić, objasnio je porijeklo toponima tvrdeći kako je posrijedi *zagrađe*, jer je smatrao da je naziv nastao spajanjem prijedloga *post* i imenice *terra* (Beritić, 1955:15).

Svoj prilog etimologiji toga toponima dao je i Ivo Babić osvrtno na deminutivni oblik istoga naziva. Uočivši naziv *posterrula*, zaključio je da deminutivni oblik odražava spomen na posebnu geomorfološku situaciju u Dalmaciji, u kojoj se zatiču česte male zemlje, tzv. „zemljice”, lastve ili lastvice („*terrulae sive ripellae*”; Babić, 1985:24).

Za objašnjenje ovog splitskog odonima valjat će se osloniti na analogije s onodobnim europskim toponimima, kao i na njihova značenja. U pojedinim europskim gradovima javljaju se oblici istoga toponima (*Posterla* i *Pusterla*), koji su identični zadarskom i vrlo bliski dubrovačkom toponimu. Imenicom *posterla* i *pusterla* objašnjavaju se mala, sporedna vrata (na zidovima, kulama i dvorcima) koja su vodila u grad (Battisti, Alessio, 1975:IV,3037,3038,3158). Već se kod kasnoantičkih pisaca spominje pojam *posterula* kao oznaka za sporedna vrata u grad pa taj naziv Battisti izvodi od latinske riječi *posterus*, u značenju: onaj koji dolazi poslije. Iz tog su se pojma oblikovale različite varijante poput naziva *postierola* u Ravenni, koja je vrlo bliska onoj u Dubrovniku, *pusterla* u Parmi, identična onoj u Zadru te *püsterla* u Lombardiji i *pistervula* u tarantinskom idiomu, što su najbliže varijantama

12 CD III, 394.

splitskog toponima. Oblik *posterula* Battisti vezuje uz starodalmatsko porijeklo (Battisti, 1975:3038).

U nekim starim i novim europskim jezicima upravo se tom imenicom (koja potječe od latinske riječi *posterus*) označavaju sporedna gradska vrata. Tako se u starofrancuskom jeziku sporedna vrata nazivaju *posterle*, u novofrancuskom *poterne*, u španjolskom *poterna*, dok u engleskom nailazimo na izraz *postern*.

Splitski toponim *Pistura* potvrđuje navedena etimološka objašnjenja, jer su se u tom predjelu – neposredno ispod zapadnog zida Dioklecijanove palače – nalazila *Vrata od Pisture* kao sporedni ulaz u srednjovjekovni grad. Da je tomu tako možemo zaključiti stoga što se glavni ulaz nalazio na zapadnim vratima nekadašnje Palače rimskoga cara.

Današnji trag srednjovjekovnog toponima ostao je u nazivu ulice *Pisture*, odmah južno od Ulice kralja Tomislava.

Obrov

Nastanak toponima *Obrov* odredili su obrambeni uvjeti razvitka Splita u XIV. stoljeću. Nakon što se predgrađe Splita postupno udaljavalo od Dioklecijanove palače prema zapadu – omeđeno suhozidom u svakoj fazi svojeg razvitka – zadnji obrambeni zid srednjovjekovnog Splita na zapadu izgrađen je u XIV. stoljeću, kad je nekadašnje predgrađe postalo ravnopravnim dijelom grada te kad je nazvano „novi grad” (kao svojevrsna opozicija na izričaj „stari grad”). Bilo je to, ujedno, prvo ime za gradsku jezgru u Dioklecijanovoj palači.¹³ Uz taj zid iskopan je jarak (rov) po kojem je nastao hrvatski toponim *Obrov*, sačuvan i danas u nazivu ulice koja od sjevera prema jugu prolazi uz nekadašnja srednjovjekovna gradska utvrđenja. Tim se nazivom u starijoj hrvatskoj literaturi označava prokop uz zidine, katkada i ispunjen vodom.¹⁴

Sličan postupak obrane grada izgradnjom zapadnih bedema i obrambenog jarka uz zidine uvjetovao je i u Trogiru nastanak istoimenog toponima: *Obrov*. Tim je imenom u Trogiru označen ravni potez između srednjovjekovnoga kružnog dijela grada i zapadnog podgrađa nazvanog *Pasike* (Fisković, 1952:151). Kao i u Splitu, toponim je ostao sačuvan u nazivu ravne ulice što od obale vodi prema sjeveru. Trogirski je naziv u usporedbi sa splitskim toponimom najpotpunije proučio Ivo Babić s prostornog i lingvističkog stajališta, upozorivši i na njegovu uporabu u starijoj hrvatskoj literaturi, primjerice u pjesmi Jerolima Kavanjina (Babić, 2001-2002:124-125). Zapazio je da je u toponomastici nekih dalmatinskih gradova prevladao hrvatski naziv koji potječe od rovova uz gradske bedeme (*Obrov*, *Obrovac*), za razliku od nekih drugih (Zadar, Omiš) u kojima su za morski kanal ili riječni rukavac uz gradske bedeme zadržani romanski toponimi: *Foša* i *Fošal*.

13 Iz mnogih radova o tome izdvajamo: Marasović, T., 1994; Duplančić, A., 1989:131; Duplančić, A., 1993:92, 99, bil.8.

14 Maretić, T. *Rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, Zagreb, 1919, sv. 36, 469., *obrov*

Šperun

Još jedan toponim unutar povijesne jezgre Splita oblikovan je na temelju posebnih prilika, uvjetovanih obrambenim potrebama grada. Naziv se odnosi na oblik zapadnog polubastiona, koji je s jugozapada zatvarao obrambeni zid Splita te koji je sagrađen sredinom XVII. stoljeća. Radi se o prvom polubastionu sa zapadne strane utvrde, koji je nalik pramcu broda. Porijeklo toponima je venecijanizam *sperone*, koji se upotrebljavao u pomorskoj terminologiji sa značenjem: kljun broda (Marasović-Alujević, 2006). Deminutiv *speronzello* spominje se u Veneciji već u XIV. i XV. stoljeću, u opisima kljuna na krmi broda. S izgradnjom šiljastih bastiona ovaj apelativ ulazi i u vojnu terminologiju. Tim su nazivom u splitskim utverdama obilježeni samo izrazito šiljasti istaci na prvom i zadnjem polubastionu obrambenog sustava. Splitski termin *šperun* porijeklom je iz venecijanskog izraza *speron*, a osim prijelaza *on > un* podvrgnut je i promjeni *s > š*; baš kao i u mnogim sličnim slučajevima (*maschera > maškara*, *mascalzone > maškalcun*, *speranza > šperanca*, *spina > špina*, *squadra > škvadra*, *salsa > šalša*...). Prema tome, venecijanski sufiks *-on* u splitskom se govoru reflektira kao *-un*, uporišta za što pronalazimo u brojnim primjerima (*portone > portun*, *mattone > matun*, *prigione > prežun*...). Na isti način oblikovale su se i imenice s porijeklom iz srednjovjekovnog francuskog (*garçon > garzun*).

Današnji trag jugozapadnog polubastiona – osim u položaju kuća na tom prostoru što prate šiljasti oblik nekadašnjeg bastiona – ostao je i u nazivu ulice Šperun zapadno od Trga dr. Franje Tuđmana. A sami Splitski pod odonimom *Šperun* smatraju mikrolokalitet iznad Crkve svetog Frane na obali te između Matejuške i Velog Varoša.

Zaključak

Na temelju imena ovih šest toponima zaključit nam je kako je romanski utjecaj u formiranju splitskih odonima snažniji od slavenskog, premda je slavenski element gotovo tipičan za otočku i inače uzmorsku hrvatsku toponimiju. Štoviše, upravo su toponimi istinski jezični spomenici u kojima je sačuvan kontakt sa starodavnim jezičnim prauzorom, veze kojega su – na semantičkoj razini – u međuvremenu pokidane. Zato se starohrvatske riječi u današnjim dalmatinskim toponimima gotovo i ne primjećuju pa je komunikacija leksičkih prežitaka i novonastalih apelativa podosta pomućena (*Oklad*, *Nakal* i dr.). Na našem konkretnom slučaju jedino toponim *Obrov* ima semantička uporišta u slavenskom leksiku.

Na morfonološkoj razini zanimljiva su imena *Fenestris* i *Šperun*, jer je prvo ime zadržalo snažna romanska obilježja, dok je drugo u dobroj mjeri kroatizirano i prilagođeno je dijalektalnim formantima splitske čakavštine.

Čvrste romanske odlike koje su se sačuvale u spomenutim toponimima, ukazuju na snagu jezika i značaj snage pamćenja u jeziku. Jer, sadržaj pohrane u jezičnom spomeniku nadživio je one koji su zapravo i stvorili dotična imena. Na to nisu utjecali ni svi etnički slojevi sa svojim jezičnim posebnostima i različitostima, koji su se u međuvremenu pojavljivali i taložili na ovom prostoru.

Literatura

Babić, I. (1985) Naselja pod utverdama u Dalmaciji, Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, OOUR Split, 4, Split.

Babić, I. (2001-2002) Počeci trogirskog predgrađa u Pasikama, Prilozi povijesti umjetnosti Dalmacije, 39:123-148.

Battisti C., Alessio, G., (1975) Dizionario etimologico italiano, IV., Firenze: G. Barbera.

Beritić, L., (1955) Utvrđenja grada Dubrovnika, Zagreb, JAZU.

Bušariol, F., (1988) Marginalija uz crkvu sv. Mihovila u Splitu, Kulturna baština, 18:17-27.

Bužančić, R. (2003) Quelques chantiers de construction du VII siecle aux environs de Salone, apres la chute de la ville, Hortus artium medievalis,9:173-185.

Bužančić, R. (2004) Toma Arhidakon i njegove vijesti o Ivanu Ravenjaninu, Toma Arhođakon i njegovo doba, 269-286

Bužančić, R. (2004) Crkva sv. Andrije „de fenestris” u odaji careva stana, Split.

Duplančić, A. (1989) Prilog poznavanju obrane Splita u XVII. i XVIII. stoljeću, Vesnik, Vojni muzej, 3:13.

Duplančić, A., (1993) Zidine Splita na neobjavljenim nacrtima XVIII. stoljeća, Kulturna baština, 17:22-23.

Duplančić, A., (1995) Kamena kustodija iz crkve sv. Andrije de fenestris u Splitu, Kulturna baština, 19:26-27.

Fisković, C. (1949) Romaničke kuće u Splitu i u Trogiru, Starohrvatska prosvjeta, III. serija, I:129-178.

Jagić, V., Thallozy, L., Wickhoff, F. (1891) Missale glagoliticum Hrvoiae ducis Spalatensis, Vindobonae.

Jurić, A. i Skračić, V. (2006) Suvremena toponimija u knjizi Toponimija otoka Pašmana, Zadar.

Katić, L. (1956) Reambulacija dobara Splitskog nadbiskupa, 1397. Starohrvatska prosvjeta, 3 (5).

- Krekich, A., (1927) Documenti per la storia di Spalato (1341. – 1414.), Atti e memorie, II-IV:132-160.
- Marasović, J., Marasović, T., Marasović, M. (1996) Crkva sv. Jurja u Splitu, Muzej HAS, Monografije i katalozi, 1, Split.
- Marasović, J., Buble S., Marasović, K., Perojević, S. (2000) Prostorni razvoj jugoistočnog dijela Dioklecijanove palače, *Prostor*, v.8 No 2(20):175-238.
- Marasović, T. (1994) Split, 1700 godina razvitka, Zagreb.
- Marasović, T., M. Zekan, (1982) Istraživanje ranosrednjovjekovne crkve sv. Mihovila „na obali” u Splitu, *Starohrvatska prosvjeta*, III(12):111-126.
- Marasović-Alujević, M. (2006). Terminologia militare italiana nella Spalato dell'epoca veneziana, Atti del XVI Congressso dell'A.I.P.I., Firenze, Franco Cesati editore, 555-561.
- Novak, G. (1949) Gradski bedemi, javne zgrade i ulice u sredovjekovnom Splitu, *Starohrvatska prosvjeta*, III(I):103-114.
- Novak, G. (1957) Povijest Splita, I, Split.
- Peković, Ž. (1998) Dubrovnik. Nastanak i razvoj srednjovjekovnoga grada, Split.
- Petricioli, I., (1976) Lice srednjovjekovnog grada, Zadar u romanici, u Klaić, N., Petricioli, I., Zadar u srednjem vijeku, 115-146, 246-228.
- Petrić, P. (1984) Splitski toponimi, Čakavska rič, 1-2:3-27.
- Petrić, P. (1985) Splitski toponimi, Čakavska rič, 1:79-98.
- Petrić, P. (1989) Sakralna topografija u povijesnoj jezgri grada, *Kulturna baština*, 19:276.
- Petrić, P. (1995) Novi prilozi topografiji samostana sv. Klare u Splitu, Kačić, 26.
- Rismondo, V. (1956) Registar notara Nikole iz Augubia, *Historijski arhiv u Splitu*, 5.
- Rismondo, V., (1977) Iz knjiga splitskih srednjovjekovnih notara, u Građa i prilozi za povijest Dalmacije, 9:216-217.
- Skok, P. (1952) Postanak Splita, *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku*, I:19-62.
- Skračić, V. (1998) Toponomastička građa Dugog otoka, Čakavska rič, 1-2:5-23.
- Šimunović, P. (1972) Toponimija otoka Brača, Supetar.
- Šimunović, P. (2004) Bračka toponimija, Zagreb.
- Vuković, S. (2007) Onomastička terminologija. Inventar termina i stratifikacija onomastike kao prilog teoriji imenoslovlja u cjelini, Čakavska rič, 1:139-185.

Marina Marasović-Alujević

Siniša Vuković

**THE FORGOTTEN TOPONYMS WITHIN THE HISTORICAL
CORE OF SPLIT**

Summary

The authors present some results of the research on the toponymy of Split as the topic of a scientific project carried out at the Academy of Arts, University of Split. Several toponyms are presented, recorded in the documents but mostly forgotten, some of them preserved in the form of the names of streets.

- Ripa maris, a part of a bay of the port of Split west of the wall of Diocletian's palace, named after the position on the very coast,

- Fenestris, the site in the south-east part of the Palace, named after the windows on the façade,

- Sdoria, the mediaeval name for the former consistorial hall of the Archdiocese of Split,

- Pistura, the area to the west of the Palace, named after the accessory entrance,

- Obrov, the area to the west of the mediaeval town walls, named after the defence ditch,

- Šperun, the western semi-bastion of the town walls; the toponym originates from the Italian word sperone (rostrum).

The authors used historical sources and with a critical analysis of the past interpretation have come to some new conclusions about the examined toponyms. Five among the analysed toponyms are of Romance, and one of Croatian origin.

Key words: *historical core, Split, toponyms.*